

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Kas nesuklupęs perneš kankles per upę?

2014-02-07

ŽURNALAS: Muzikos Barai

TEMA: Kanklės

AUTORIUS: Audronė Žigaitytė

DATA: 2014-02

„Kas nesuklupęs perneš kankles per upę?“ – į šį lietuviškai filosofinį klausimą atsakė Aistė ir Jolita naujojoje kompaktinėje plokštelėje „Paukščio sapnas“, kuri be abejonės yra garbingas dokumentas, liudijantis jaunų atlikėjų kūrybinį proveržį į didžiuosius pasaulio muzikos vandenį, į naujus krantus...

Algirdas Martinaitis

Aistė Bružaitė ir Jolita Matkienė drauge kankliuoja nuo 2001 metų. Ansamblio repertuarą sudaro naujausi lietuvių kompozitorių kūriniai bei užsienio kompozitorių kūrinių aranžuotės, kurias kanklių duetui rengia pačios atlikėjos, ieškodamos įvairiausių tembrinių spalvų, instrumento galimybių ir netradicinio skambesio.

Duetas laimėjo pirmąsias vietas tarptautiniame liaudies instrumentų konkurse Pskove (Rusija, 2001 ir 2003 m.) ir tarptautiniame Prano Stepulio daugiastygių liaudies instrumentų konkurse Šiauliuose (2004 m.).

Aistė ir Jolita drauge koncertuoja ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje, dalyvauja įvairiuose projektuose, groja su įvairiais atlikėjais. Per daugiau nei dešimtį gyvavimo metų kanklių duetas rengė rečitalius Lietuvos koncertų salėse, koncertavo su Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru, Pskovo simfoniniu orkestru bei kitais žymiais kolektyvais ir solistais. Kanklininkės noriai bendradarbiauja su Lietuvos kompozitoriais ne tik atlikdamos, bet ir inicijuodamos naujus kūrinius.

Aistė Bružaitė 1998 m. baigė Skuodo meno mokyklą (mokytoja Seva Kazankovienė) ir tęsė mokslą Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorijoje (dėstytoja Vida Zelenienė). 2001-2010 m. studijavo Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje (profesorės Linos Naikelienės klasė). Nacionalinių Jono Švedo jaunųjų atlikėjų konkursų dalyvė (V, VI, VII – laureatė), I ir II tarptautinių daugiastygių liaudies instrumentų konkursų Pskove (I vieta), III tarptautinio daugiastygių liaudies muzikos instrumentų atlikėjų konkurso

Maskvoje (*Grand Prix*), II tarptautinio muzikų konkurso-festivalio „Renesansas“, skirto Armėnijos genocido 95-mečiui paminėti, Gyumri mieste (Armėnija, I vieta) laureatė. Liaudies instrumentų ansamblio „Vaivora“ ir ansamblio „BaccK“ narė.

Jolita Matkienė 1998 m. baigė Šiaulių II muzikos mokyklą ir mokslą tęsė Šiaulių konservatorijoje (dėstytoja Regina Vaišnorienė). 2001–2007 m. studijavo Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje (profesorės Linos Naikelienės klasė). Jono Švedo konkursų laureatė, II tarptautinio daugiastygių liaudies instrumentų konkurso Pskove laureatė.

Rengiant kompaktinę plokštelę Jolitai gimė antrasis vaikelis, tad nuoširdžiai sveikindamos mamytę kanklininę apie jūdviųjų aistrą pasirinktam instrumentui kalbėjomės su Aiste.

- Kodėl Skuodo muzikos mokykloje patraukliausios iš visų instrumentų pasirodė kanklės?

- Viskas labai paprasta: meilę kanklėms kurstė meilė mokytojai. Kankles mokytoja Seva Kazakovienė man atskleidė vaikystėje, tuomet gal buvau aštuonerių. Muzikai buvau neabejinga nuo mažens: mama dirbo vaikų darželyje ir aš dažnai pas ją atėjusi mėgdavau barškinti pianinu. Muzikos grupei darželyje vadovavo toks chorvedys, jis norėjo, kad ir fortepijonu skambinčiau, ir chore dainuočiau – vis tikrino klausą ir sakė, kad esu gabi. Vieną kartą paėmęs mane už rankos nusivedė pas mamą, o ji kad išsigando – jau, sako, kažką ta mergelė pridirbo negera... O mokytojas klausia: „Ar nenorit leisti Aistės į muzikos mokyklą?“ Mama atsakė, kad ketina leisti mokytis kankliuoti, o jis – kokios kanklės? Jai reikia dainuoti, groti pianinu! Bet tuomet jau užsispyriau aš: tik kanklės – ir viskas!

Nežinau, ar būčiau likusi prie kanklių, jeigu ne mokytoja Seva... O tos kanklės!.. Kai atsimenu – pabrauki *glissando*, ir jau gražu... Jau muzika! Kaip koks stebuklas!.. Kažkas nežemiška!

Mažam vaikui, matyt, lygiai svarbūs ir instrumentas, ir mokytojas.

Pati dabar dirbu pedagoginę darbą ir matau, kad jeigu yra kontaktas su mokytoju, tai nors ir tas instrumentas gali ne taip patikti, ir ta muzika gali nebūti tokia artima, bet vaikas vis tiek norės lankyti muzikos mokyklą. Pas kokią žiežulą nė vienas vaikas nesiverš, kad ir kaip instrumentas patiktų.

Tad taip ir įsimylėjau kankles... Pamenu, per stojamuosius siūlė kitus instrumentus: smuiką, fortepijoną, bet apsiverkiau ir pasakiau, kad jei neleisit į kankles, iš viso niekur neisiu. Nukirtau kaip tikra žemaitė.

Tačiau buvo ir krizė. Trečioje klasėje, kai mokytoja Seva išėjo dekretinių atostogų, visiškai nustočiau lankyti muzikos mokyklą. Nors ir kita mokytoja buvo labai gera, bet kažkas ne taip, ir viskas... Mokytoja Seva net į namus buvo atėjusi – ragino dar nemesti, žadėjo greitai grįžti.

- Bet kanklės vis dėlto nėra lengvas instrumentas. Keitikliai, stygos kietos - ar pirštukų neskaudėjo? Nesinorėjo mesti dėl to, kad nelengva?

- Ne! Man taip patiko kankliuoti, kad labai stengiausi ir jau net pirmaisiais mokslo metais man sekėsi.

- O kada susitikote su Jolita?

- Su Jolita groti pradėjome tik tuomet, kai jau abi mokėmės Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje.

- Jūsų dueto išskirtinis bruožas - daug nūdienos kompozitorių muzikos. Kaip pavyksta inicijuoti kūrybą kanklėms?

- Viskas prasidėjo atsitiktinai. Man visą laiką buvo keista, tiesiog paradoksali situacija: groju lietuvišku instrumentu, jis brangus ir mielas, o lietuviška muzika, kurią tenka skambinti - nemielai, neartima... Dabar jau pati įsivaizduoju, ką jaučia vaikai, kurie tik iš vadovėlių turi mokytis apie kompozitorius, gyvenančius čia pat - Šarūną Naką, Algirdą Martinaitį, Mindaugą Urbaitį... Iš vadovėlių sunku suprasti, kokie tai žmonės, kodėl jie rašo būtent tokią muziką.

Mes mokėmės apie Juozą Gruodį, Miką Petrauską, Joną Švedą, bet jie man buvo tokie tolimi! Tokie nesuprantami, svetimi...

Ir kartą man tiesiog kažkas atsitiko, staiga ryžtingai nusprendžiau, kad reikia plėsti kanklių repertuarą, kad negalima groti vieno laikotarpio kūrinius. Tuomet dar mokiausi pirmame LMTA kurse. Papasakojau viską Jolitai ir mes abi sugalvojome padaryti tokią mažą afišą, kurioje kvietėme kompozitorius sukurti kūrinių kanklėms ir kanklių duetui, kuriuos mielai atliktume. Nurodėme savo elektroninį paštą, telefonus. Afišas iškabinome visuose akademijos rūmuose.

Toks tad buvo pirmasis vaikiškas žingsnis.

Ir atsiliepė dvi kompozitorės - Rita Mačiliūnaitė ir Rūta Vitkauskaitė, jos pirmosios ir parašė kūrinių kanklėms. Ir tai buvo puiki pradžia. Viename koncerte atlikome tuos kūrinius, kitame, vėliau - studentų kompozitorių koncerte akademijoje... Išgirdo kiti kompozitoriai, o Nakas, Mažulis ir Urbaitis jau ir patys sukūrė! Taip viskas užsisuko ir įgavo pagreitį vėliau jau nieko specialiai nedarant.

Susitikdavome su kompozitoriais, rodydavome kankles, aiškinau apie instrumento prigimtį, turėjome tokių mini paskaitų... Kūrė mums ir Vaida Beinarienė, Indrė Stakvilė, Vaclovas Augustinas, Vytautas Germanavičius, daugelis kitų - jų kūryba puošia kanklių repertuarą, kuria, tiksliau, tęsia instrumento istoriją.

Studijuodama LMTA aspirantūroje rašiau mokslinį darbą, sumaniau apklausti kompozitorius: kaip jie vertina kankles, ar mato instrumento perspektyvą, ar nori kanklėms kurti ir pan. Savo nuožiūra suskirsčiau kompozitorius į jaunesniąją kartą, vidurinę ir brandžiąją, jiems išsiunčiau apklausėles. Atsakė nemažai kūrėjų. Įdomu, kad jaunesnioji karta mato kankles kaip labai potencialų instrumentą, kuris gali Lietuvai atstovauti pasaulyje, kuriuo galime parodyti savo išskirtinumą. Jie mano, kad instrumentą ir jo galimybes galima panaudoti šiuolaikiškai, nesieja kanklių su Švedo ir Stepulio mokymu, kad kanklės yra tik senovinis liaudies instrumentas. Vyresniosios kartos kompozitoriai net taip ir parašė, kad senovinio instrumento kultas ilgam

atbaidė rašyti kanklėms ir tarsi įspraudė į tam tikrus rėmus, suformavo nuomonę, kad nieko naujo jam pritaikyti negalima.

Kompozitorius Anatolijus Šenderovas po jubiliejinio kvarteto „Art Vio“ koncerto, kuriame atlikome Vytauto Germanavičiaus kūrinį, pastebėjo, kad kanklės skambėjo labai įdomiai, visai net ne kaip kanklės, kad pavyko išvengti instrumento stereotipinių išraiškų.

Nors sakoma, kad vienas lauke ne karys, bet kartais, atrodo, nieko lyg ir nedarai specialiai, tiesiog darai tai, kas patinka – ir, žiūrėk, rezultatai akivaizdūs... Matyt, tiesiog atradau savo nišą.

- Ar daug Lietuvoje kanklininkų?

- Nelygu kokių. Pedagogų labai daug. O štai nuolatos grojančių, koncertuojančių tikrai nedaug. Man atrodo, kad muzikantu galima vadinti tą, kuris parodo, ką gali, kai baigia akademiją. Kol mokosi, visi labai gerai groja dėstytojų prižiūrimi. O kai baigę mokslus lieka vieni – ar iniciatyvos pritrūksta, ar noro, ar idėjų.

- Ar Aistė Bružaitė moka „suimti“ savo mokinius? Kaip sekasi pedagoginis darbas?

- Puikiai! Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje turiu tik vieną studentę. Sutariame gerai. Nors man vis trūksta jos noro, užsidegimo groti.

O štai muzikos mokykloje (Vilniaus Balio Dvariono dešimtmetėje muzikos mokykloje. – A. Ž.) turiu daug mokinių, tarp kurių yra ir tokių mergaičių, kurios savo ateitį jau sieja ir su muzika, ir su akademija, ir su kanklėmis. Štai viena neseniai grįžo iš Niujorko kupina įspūdžių, svajoja būti kanklininke, groja užsidegusi.

O manęs mokytoja niekada neįkalbinėjo, ir aš ją labai už tai gerbiu. Ji matė, kad galiu groti, bet niekada nė vieno žodžio nepasakė, jog turiu studijuoti kankles.

- Kokį repertuarą savo mokiniams siūlote?

- Įvairų. Tai priklauso nuo mokinio. Vienas ateina tėvų verčiamas, kitas dėl to, kad tuo momentu pamatė, patiko, o po trijų dienų jau lyg nebepatinka, nes reikia daug dirbti. Ketvirtas ateina, nes nepriėmė į kito instrumento klasę... Labai mažai tokių, kurie ateina tikrai suvokdami, ko nori. Tad prie kiekvieno mokinio ir deriniesi.

- Tai ar dabar kanklių repertuare jau yra Nako, Martinaičio kūrinių, kuriuos ir vaikai galėtų pagroti?

- Ne, nelabai... Kad ir kaip gaila, bet vaikams šių kompozitorių kūrinių duoti dar nelabai galiu. Mūsų repertuaro didžiąją dalį sudaro fortepijono repertuaras, klasika – transkripcijos. Bet ir nuo mokinio priklauso: jeigu jis nori, jei dirba namuose, tai su juo labai daug ką galima padaryti ir įvairios stilstikos kūrinių paskambinti.

Aš stengiuosi vyresniems vaikams skirti šiuolaikinės lietuviškos muzikos. Kai kurios mano mergaitės yra nemažai pagrojusios. Ir tikrai susidomi – pradeda net prašyti

nūdienos repertuaro. O jeigu dar papasakoji, paaiškini, su kompozitoriais supažindini ne taip, kaip rašoma vadovėliuose, o su meile, šiltai. Esu įsitikinusi, kad tik nuo mokytojo viskas priklauso, kaip jis sugebės įteigti, įprasminti savo tiesas.

Pedagoginis darbas man netrukdo skambinti solo ir ansambliuose.

- Ar yra pasitaikę skambinant kanklėmis kokių kuriozinių situacijų?

- Nesenai teko pasijusti visiška neišmanėle. Vyko konkursas, kuriame mano septintokė mokinė skambino Rūtos Vitkauskaitės pjesę „Properša“ – labai gražų kūrinuką. Kaip jau aptarėme, kanklės nėra paprastas instrumentas, atliekant modernų kūrinuką vienoje vietoje turėjau padėti savo mokinukei perderinti kankles, nes keitiklis netinka. Ir štai konkurso metu aš nubėgu, perderinu kankles, mokinukė atsisėda groti – ir girdžiu, kad kažkas blogai: vis skamba ne ta nata, nors ji pati viską susiderino gerai. Pasirodo, čia aš suklydau – perderinau tonu žemiau ir visą kūrinį ta viena nata ne taip skambėjo... Mergaitė susijaudino: girdi, kad skamba ne tai, kas turi skambėti, vis žiūri į tuos keitikius, bet groja toliau, nesustoja... Čia jau ji tiksliai vykdė mano prisakymus – kad ir kas būtų, lubos griūtų, potvynis – neturi teisės sustoti. Ir ji visą kūrinį pagrojo ne tomis natomis, nes aš blogai suderinau keitikius. Po to ji buvo tokia laiminga – ne todėl, kad nepasisėkė, bet todėl, kad suprato, jog ir mokytoja klysta...

- O iš savo vaikystės?

- Buvau pripratusi, kad man visą laiką sekasi – iš kanklių gaudavau tik dešimtukus. O štai kartą (tai buvo per mano jau minėtą krizę, kai mokytoja Seva vaikutį augino) per egzaminą kad įstrigau – niekaip negalėjau užbaigti etiudo. Septynis kartus pradėjau ir nutraukiau... Trauma buvo didžiulė. O ir gavau tąsyk pirmą kartą septynis iš specialybės. Dar kartais ir šiandien atsimenu kaip didžiausią siaubą...

Po to kurį laiką sodindavau tėtį, kad manęs klausytų. Nesvarbu, kad jis visiškai nieko muzikoje nenutuokia. Aš groju, tėtis klauso, paskui sako, dvi ar tris klaidas aš padariau. Oi, kaip tada pykdavau: juk ne klaidas čia reikia skaičiuoti, čia muzika, reikia sakyti, ką pajutai, jaudintis reikia – negalima klaidų skaičiuoti!

Jeigu kada pradėdau galvoti apie savo gyvenimą, jaučiuosi tiesiog laiminga. Nieko niekada nedariau „specialiai“. Savaime viskas klostėsi. Ar pati skambinu kanklėmis, ar su mokinukais dirbu – viskas man patinka. Ir negaliu suprasti žmonių, kurie pirmadienį atėję į darbą jau laukia penktadienio, kad dirbti nereiktų. Neduok Dieve tokio gyvenimo! Man visko užtenka – ir laisvalaikio, ir kelionių, ir draugų, ir, svarbiausia, kūrybinio džiaugsmo!

Įdomiausi lietuvių kompozitorių atsakymai į anketos klausimus apie kankles iš Aistės Bružaitės meno aspirantūros mokslo darbo „Stiliaus kaita kūrinuose koncertinėms kanklėms (XX a. pabaiga - XXI a. pradžia)“

... Koncertinėms kanklėms trūksta akademinio prestižo – lyginant su kitais instrumentais...

... Originalus skambėjimas, tačiau liaudies instrumentų stilizacija – kičas – sovietų laikais ilgam atbaidė rašyti šiems instrumentams...

... Klausytojams įdomus instrumentas, nes autentiškas, originalus skambėjimas, įdomios panaudojimo galimybės...

... Visi instrumentai profesionalūs, yra tik neprofesionali muzika...

... Labai įdomus instrumentas. Tačiau viskas priklauso nuo kūrinio idėjos - galima net „Nirvaną“ ar „Coldplay“ atlikti taip, kad plos net Obama...

... Neįdomus instrumentas todėl, kad neįdomus vyriausybei, kuri nėra suinteresuota lietuvių autentiškos kultūros išsaugojimu ir plėtojimu...

... Nuostabus instrumentas - tai mūsų nacionalinis pasididžiavimas ir originalumas tarp visų kultūrų...

... Būtų labai įdomu kurti liaudies instrumentams, nes šiandien ne kiekvienas kompozitorius juos renka - jie lyg ir nepelnytai pamiršti. O ankstesnių dešimtmečių repertuaro muzikinė kalba man asmeniškai nėra priimtina...

... Pagrindinis kanklių trūkumas tas, kad kanklės - diatoninis instrumentas ir ne visada įmanomos tokios natų kombinacijos, kokių norėtūsi... Pavyzdžiui, neįmanoma vieno pasažo ribose pakeisti alteracijos ženklų. Tačiau visi instrumentai turi savo trūkumų ir privalumų, tiesiog rašant reikėtų kuo geriau išmanyti jų specifiką...

... Kanklės gal ir perspektyvus instrumentas, tačiau tai labiausiai priklauso nuo kompozitorių požiūrio, siekio atrasti ką nors nauja. Ir - be abejo - nuo asmeninių kontaktų, bendravimo su liaudies instrumentų atlikėjais. Labai daug priklauso nuo atlikėjų: dažnai kompozitoriams būtina priminti apie vieno ar kito instrumento egzistavimą, o gal net pakeisti standartines nuostatas dėl jo...

... Gal ir smalsu būtų atrasti savą autentiškumo ir modernumo sintezės variantą...

... Kanklės yra senovinis instrumentas, tačiau išstobulintas tiek, kad šiandien jomis galima atlikti net klasikinio repertuaro kūrinius. Manau, kad dėl įdomaus tembro ir plačių galimybių kanklės galėtų tapti ne mažiau populiariu instrumentu nei afrikiečių marimba...

... Kanklės man labai įdomios, nes esu lietuvė ir jaučiu sentimentus savo protėvių išrastiems instrumentams bei jų tembrams, primenantiems ir atspindintiems lietuvišką dvasią...

... Manau, kad kanklių garsą reiktų dar tobulinti. Būtų džiugu, jei atsirastų kanklių gamybos mokyklos. Pavyzdžiui, kaip Japonijoje šakuchači fleitų, kurios buvo tobulinamos visą XX amžių...

... Kanklės iškelčiau aukščiau nei jos mąstomos šiandien ir nelyginčiau su klasikiniais instrumentais...

